

HARGITAVÁRALJA

A Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye
Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata

Felelősszerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő:
ÁDÁM ÉVA

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Nehéz virradás

A falon ver az időpulsus.
Hányat ütött? hiába kérdem.
Csak a végét hallottam én,
A semmiből hogy visszatértem.

Mennyi lehet? Nem válaszol
Az önnehéz sötét felettem,
Minek siket, halott vízébe
Előbb magam beléfeleltem.

Ijeszt ez a fölébredés . . .
Hol kötne ki eszmélkedésem,
Ha nincsen út, hová siessek
És nincs idő, miről lekéssem?

A láthatatlan kéz azonban
Megsimogatja szívemet
És visz, vezet, fel a toronyba.

Tudom, hogy felfelé megyek ;
Tudom, hogy egyszer odaérek,
Hol vár a fény hajnalrakelten
S imádkozó harang szavában
Az Istennel beszél a lelkem.

Győr.

Reményik Andor

Központi szerkesztőség és kiadóhivatal:
Szeged, Csemegi u. 4. Telefon: 21—06.

Budapesti szerkesztőség:

X., Stróbl Alajos u. 7. fszt. 445.

Telefon: 1-44-8-33.

Főszerkesztő: Budapest, IV.,
Bástya u. 35. II. 6. Telefon: 184-406
Előfizetések és egyéb anyagi küldemé-
nyek Szegedre, szellemiek a budapesti
és a szegedi szerkesztőséghez egyaránt
küldhetők.

Csekklapunk száma: 43.002

*

Lapunk amerikai területen megrendelhető
amerikai szerkesztő irodánkban.

Címe: Stephen De Losonczy C. E.
mérnöki irodája 205. Enst 87. th' Street.
New-York. USA.

A szerkesztőség tagjai:

Sz. Solymos Bea

Dr. vitéz Bodor Aladár (Budapest.)

Dr. Filó János (Budapest.)

Dr. v. Kolosváry Borcsa Mihály
(Budapest.)

*

A Hargítaváralja Jelképes Székely
község bírái:

Főbíró:

Dr. Veress Gábor (Bpest.)

Bírák:

Márton Ferenc (Budapest.)

Dr. Gonda Tibor (Szombathely.)

Jósa János (Szeged.)

Mezey Arpád (Felsőgalla.)

Péterfy Gyula (Kispest.)

Tordai Sándor László (Gödöllő.)

Futásfalvi Vargyassy Márton
(Pestszenterzsébet)

Xantus Elek (Gyömrő.)

Előfizetési díj Magyarországon:

Egész évre — — — — 10.— P

Félévre — — — — 5.50 P

Negyedévre — — — — 3.— P

Számonkint — — — — 0.60 P

Európában:

Egész évre — — — — 10 s. v. frank

Európán kívül: 3 dollár.

Szerkesztői üzenetek.

A kéziratokat vissza nem adjuk.

Csak válaszbélyeggel ellátott levelekre
válaszolunk.

Előfizetések csekkszámlánk számával
(43.002) ellátott bianco csekklapon is
beküldhetők.

X. E. Gyömrő. A községi életről
beküldött ismertető elkallódott. Kérünk
újabb tudósítást. Szekely üdvözlettel.

Botond. 1) Az illetékes helyre be-
nyújtott igazolást két személy előtt kell
aláírnia, különben érvényessége ellen
kifogás támadhat. Ha már elküldte volna,
siessen másikkal pótolni. 2) Jogi dolgok-
kal nem foglalkozunk. (Szíves figyelmét
mégis felhívjuk hasonló mulasztásból
származható érdekesztésre. 3) Várjuk!
Üdvözet.

H.-né, Sz. Jolán. Tótkomlós. A la-
kodalmi meghívót köszönettel vettük.
Sajnáljuk, hogy részt nem vehettünk.
Sírígtartó boldogságot kívánunk és la-
pukat szíves figyelmükbe ajánljuk to-
vábbra is. Üdv.

A. Etelka. Bpest. A kedves soro-
kat s a kellő időbeni még kedvesebb
megjelenést hálás köszönettel vettük.
Uzindur küldeménye sem maradt hatás
nélkül. Elhallgatása a közös szent munka
érdekeit nem szolgálja. Üdv.!

Szabó B. és Erzsébet. Bpest.
Őszintén örültünk, hogy a töröcsváriak
közelebb jöttek a Hargitához. Kérdé-
seikre itt nehéz volna válaszolni, alkalmilag
szíveskedjenek ottani szerkesz-
tőségünkben érdeklődni. Üdv.

v B. Dániel dr. Bpest. Helyre-
igazító sorait megkaptam. Készséggel
közlöm „ugyanazon helyen“, de vár-
nunk kell vele, míg a „Hivatalos Érte-
sítő“ legközelebbi száma megjelenik.
Ha lapnak más helyén kívánná a meg-
jelentetését úgy a dec. 1.-i számban
már hozhatom Szíves értesítését kérem.
Üdvözlettel!

Szilvássy Z. Eltendorf. Kedves
levélének tartalmáról örömmel értesül-
tünk Jóleső érzés száll szívünkbe min-
dig, amikor újabb és újabb bizonyíté-
kat látjuk áldozatos munkánk eredmé-
nye és sikere növekedésének, amelyet
a nagy közöny mellett egyesek ellen
munkája és rosszakarata állandóan csök-
kent. „Úlj mellém a kandallóhoz“ c.
rovatunkban közölt VI. rész befejezése
után csak azért került a „Vége“ szó,
mert folytatásban voltunk kénytelenek
közreadni. „Vége“ ellen többen tiltá-
koztak. Úlni fogunk mi még a kandal-
lóhoz, azokkal, akiknek szívét nemcsak
ennek melege, hanem a szeretet, a meg-
értés és a nagy cél összefogó imádatá-
nak kalóriája hevíti. A lapot küldjük
továbbra is. Meleg testvéri szeretettel
üdvözlőljük.

Arpád nyomda nyomása
Nyomdáért felel Sztittner János

Felelős lapkiadótulajdonos: Cs. Jósa János községi bíró.

HARGITAVÁRALJA

a Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye.

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Felelős szerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő;
Á d á m É v a

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

A MI KÜLDETÉSÜNK

Irta: Dr. SZACSVAY JÓZSEF.

A sarkaiból kifordulni készülő világ s a vele járó rengés s az a megrázkódtatás, ami ebből folyóan a föld népeinek lelkét az eljövendő napok borzalmainak apokaliptikus gyötrelmeivel tölti el, minket sem hagyhat érintetlenül. Az a rettenetes vihar, amely ma Európa nyugati felén dühöng s amelynek pusztító kegyetlensége és retentessége népek és nemzetek lenni vagy nem lenni kérdését dönti el, akarva vagy akaratlanul kihatással lesz sorsunkra. Mikép az egyes ember, akkép a nemzet is a saját sorsának a kovácsa. Tőlünk függ, hogy milyen legyen a sorsunk. A balsorsban már bőven volt részünk. A balszerencse is elég sokáig kísért életútainkon. Valljuk be, hogy igen gyakran szegődött hozzánk azért, mert meggondolatlanul megkísértettük. Aztán, hogy önmagunkat igazolhassuk s gyötrődő lelkeinket megnyugtathassuk, hetykén odavágtuk: „eb úra fakó!” Ma már tudjuk, hogy ennek is lejárt az ideje. Trianon sok mindenre megtanított. Ma már tudjuk, mert saját magunkon tapasztaltuk, hogy a szenvedések tüzen acélosodik a lélek ereje. Megtanultuk azt is, hogy senki másban nem bízhatunk csak önmagunkban. Tudjuk ma már azt is, hogy az ígéretekben sem bízhatunk. Megismertük azt az igazságot is, hogy kié a föld, azé az ország. Tudjuk azt is, hogy nagyot tenni csak nagy és erős akarással lehet. Nemcsak a múlt, hanem az ősök szent emléke is arra kötelez, hogy végre legyünk egyek. Hagyiunk fel a széthúzással s legkiváltkép a pártoskodással. Végre ébredjünk annak a tudatára, hogy kevés nemzet él a föld hátán, amely a szép és nemes tulajdonságoknak akkora gazdagságával dicsekedhetik, mint a magyar. A felettünk elvihartzott évszázadok alatt csakis szép és nemes és mindenek felett irigylésre méltó tulajdonságainkkal tartottuk fenn magunkat és tartottuk meg hazánkat is. Félre tehát minden rosszal s elő vele minden jóval, széppel, nemessel és mindazzal, ami felemel és magasztosít!

Ha valaha, úgy ma kell megmutatnunk és beigazolnunk, hogy a függetlenségi és öncélúsági gondolat sérthetlensége történelmi öntudatunkat és hivatásérzetünket s következőkép küldetésünket olyan állhatatossá acélozta, amely a magyar jövődőt a Dunamedencében, a Kárpátoktól övezett ősi földön örökre biztosítja. A triánoni bilincs-

nek teljesen szét kell szakadnia, amely idegeinket megmerevítette, életakarunk megnyílvánulását gúzsba kötötte és lelkünk röptére is béklyót vetett. Ma a csonkaföldön élőknek csak egy vágya, csak egy törekvése, csak egy akarata lehet: eggyé lenni szívben és lélekben. Összegyűjteni minden erőt, képességet, tudást, testi és lelki adottságot s mindezeket felvértezni a hit megingathatatlanságával és a végső eltökéltség mindent legyőzni tudó rendíthetetlen akarással. Összefogás, együttartás és egyetakarás hozhatja meg a magyar feltámadást és ez a feltámadás törli szét a triánoni bilincset s adja vissza a Kárpátoktól övezett földön élő népnek, a magyar nemzetnek szabadságát s ezzel életét. Állunk sziklaszilárdan, várunk rendíthetetlen türelemmel és nyugalommal, mert tudjuk, hogy az eljövendő napok történelmi napok lesznek, amikor be kell igazolnunk küldetésünket.

Székely egység.

Irta: Z. NAGY ARPAD.

„Isten tartson meg minden rendes, becsületes székely embert nagy ügyünknek, hogy szép és szent Erdélyünkért egységesen dolgozhassunk . . .“ harsogott fel Márton Ferenc alkotó nagy művészünknek, mint az anyaközség bírájának lánglelkű szózata a szegedi község tisztújító falugyűléséhez intézett leveléből.

A szegedi székely község lakosságának lelkéből, miután kimult falaink között a széthúzás, a megnemértés, az egyéni kezdeményezések és céltalan akarások szelleme, erős daccal visszhangzott Márton Ferencnek székely egységet követelő, parancsoló nagy lelkén keresztül a diadalmas fogadalom: „Egységesen dolgozunk a szép és szent Erdélyünkért!“

A szegedi székely község egysége újra megacélozott. Kipróbált, megingathatatlan, minden viharral dacoló és küzdeni tudó, erős, „rendes és becsületes székely emberek“-ből álló előljárárság és képviselőtestület alakult november hó 11-én, éjfélkor, hirdelve az igazság, az akarat és a becsület szellemének győzelmét a megtisztult és leülepedett oldat kikristályosódásaként és Márton Ferenc alkotó művész lelkének örök parancsszava szellemében. „Minden erőttel oda hassatok, hogy a székely a székelyt ne bánthassa s hogy arra alkalma se legyen!“ — zúgott a szent székely parancs, mely henne él az igaz székely lélekben és testté formálódott a szegedi tisztújító falugyűlésen, mely egyhangúlag újra megválasztotta dolgozó, alkotó, régi bíráját csíkszentgyörgyi Jós a Jánost a község bírájának a lelkes, változatlan érzelmű és gondolkodású, székely hithű, ingadozást nem ismerő tisztikar táborának élére, azzal az elhatározással, hogy az alkotó, önzetlen munkának lelkiismeretes elvégzését gátló és hátráltató elemeit, a „csak azért is“ ellenzéki szellemet a rendelkezésre álló eszközök teljes igénybevételével elnémítja, mert ellenzéknek nincs helye közöttünk, s ha van, „az csak a józan kritika jogán opponálhat“ — üzenté Márton Ferenc.

A szegedi székely egységet nem fogja megbontani és elnyomni az ellenkezés szelleme, mert a konkoly, a pipacs s a búzavirág rejtélyes vad színeiben rejtőző és megmutatkozó egyenetlenséget, mint a gyomot, kiírtjuk, kivágjuk a nemzet örökéletűségének talaját szántó szent ekevasunkkal: a szeretettel és bíránkhöz való törhetetlen ragaszkodással.

Éljen a székely egység!

Anyanyelv és nemzetvédelem

Irta: Dr. ÁBRAHÁM AMBRUS

(Folyt.)

Mélyen tisztelt hölgyeim és uraim! Méltóztassék elképzelni azt, hogy mit érez ilyenkor az, akinek magyar a szíve, magyar a lelke, aki érzi s tudja s mindig és mindenki előtt vallja szóban és írásban, itthon és külföldön, hogy van magyar faj, van magyar vér és van magyar föld. Van még akkor is, ha akadnak tudatlan és bennünket rosszindulatú rágalmakkal mocskoló fércmunkák, amelyek tagadni próbálnak és tagadni akarnak mindent, ami nekünk szent, ami nekünk lényünk, életünk és álmunk s ami mindennél legdrágább kincsünk, egyszerűen azért, mert magyar és csak magyar.

Nincs időm és nincs helyem most arra, hogy a magyarság életére törő hazug rágalmak cáfolatába bocsátkozzam, csak azt mondom, hogy saját nagyságával felhízalt, a megfigyelés és szemlélet minden igazságát lábbal tipró botor és lelki vak mondhatja, hogy nincs magyar faj, nincs magyar vér és nincs magyar föld.

Ugyan hát kik vagyunk mi, akik itt a Kárpatok medencéjében gombamódra növő és soha el nem fogyó ellenségeinkkel szüntelenül véres harcokat vívtunk s oly sok viszály után remélünk és élünk. És szentséges hittel vallom, hogy leszünk is, míg csak lesznek magyarok, akik tudnak dolgozni, akik tudnak a csaták vérzivatarában előre-menni s a mindenható Isten trónja előtt alázatos szívvel tudnak leborulni.

És kérdem tisztelettel azoktól, akik bennünket szeretnek és azoktól is, akik nem szeretnek, ugyan kik voltak azok a nagylelkű barátok, vagy kik voltak azok a szelídszívű ellenségek, akik minket itt ezen az őseink vérével megszerzett és sokszorosan megszentelt áldott magyar földön a szüntelenül és minden oldalról ránk leselkedő ellenségekkel szemben megvédték és idáig megtartottak. Ugyan ki tartotta meg ezt az országot magyarnak, ha nem mi magyarok. Ki az, akinek kenyerét ettük és ki az, aki érettünk a vérént ontotta.

Nem kell hivatkoznom a történelemre és nem kell emlegetnem a közelmúltnak borzalmakkal megrakott rémes esztendeit, hisz minden igazságosan gondolkozó embernek tudnia kell, hogy van magyar faj, van magyar vér és van magyar föld akkor is, ha tetszik ez valakinek s akkor is, ha nem. Vagyunk és leszünk magyarok, akiknek kemény az ökle, akiknek tiszta az agya és puha a szíve, akik Magyarországért élünk s ezért, ha kell, meghalunk.

A müncheni gyorsvonattal Salzburgba érkeztem. Salzburg ak-

kor még osztrák volt s így természetesen a vámvizsgálat is megvolt. Münchenben erősen lelkemre kötötték, hogy hagyjam ott a pénzem, mert 10 márkánál többet nem engednek átvinni a német határon. Én hajlotam a szónak s nem is hoztam többet, bár meg kell jegyez-
nem, hogy akár egy tarisznya márkát is áthozhattam volna, mert a német határon még azt sem kérdezték, hogy hová visz az utam. Node jött a sógor. Szőke volt, mosolygós volt s mikor meglátta a kezemben a magyar útlevelet, azt mondta: „Úgy-e nincs van több, mint 10 márka“. „Még annyi sincs van“, felelem rá kedélyesen, mint olyan, kit idegen népek idegen városiban megbűvöl a magyar szóvarázsa. „No jól megvan, adja ezt oda a másik embernek“, mondja tovább a sógor s a kezembe nyomott egy fadarabot, amely igazolt a másik sógornál

Este volt, amikor a máriazelli „Goldener Lande“ egyik elsőemeleti szobájában leraktam a holmim. Éppen német szóról jöttem a Mühl folyó mellől s úgy éreztem, hogy most aztán tudok ám beszélni. Vacsorára pisztrángot rendeltem s mikor szinte kifogástalanul sikerült megmagyarázni, hogy mit csináljanak ott kinn a konyhában azzal a szép piros pettyes halacskával, amelyet az én táplálásomra tartott meg odáig szomorú végzete — „mit tetszik parancsolni hozzá“, szólal meg a pincér.

És még folytathatnám mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, mert sokfelé megfordult immár életem szekere és sokszor éreztem a lel-
kem mélyéig megrendülve, hogy mit jelent az édes anyanyelv símogató hangja idegen országban, idegen népeknek nagy tömkelegében, ahol nagyobb a fájdalom s édesebb az öröm, mert egyedül vagyunk. Elmondhatnám azt is, hogy mit jelent az, mikor a kürtösi állomásra visszatérőben bejön a magyar kalauz s azt mondja: „jó reggelt kívánok“ s a nem dohányzó céduláját felköti az ablak fogójára. Mert biztonnal mondom, hogy sokszor lett már ilyenkor könnyes a szemem és sok más hazájából hazájába visszatérő erdélyi testvéremnek arcán láttam azt, hogy nedves.

Mikor az egyik csíki faluba megjöttek az első csendőrök, kiknek útlevelét Trianonban írták alá, nagy terhük alatt roskadozva járták a falut s kézzel-lábbal aziránt érdeklődtek, hogy volna-e valaki a faluban, aki az ő nyelvüket is tudja. Sokfelé igazgatták őket, azonban hiába. A társalgás nem akart menni sehogy. Végre aztán valaki a falunak a végibe igazgatta őket, ahol egy jól berendezett vegyeskereskedés pudlija mögött állott őszülő üstökkel néhai jó Ferenc István bácsi, aki valamikor Bukaresiben kovácslegény volt s aki még abból az időből kitűnően tudta a szomszéd nyelvét.

Az öregúr, akinek hatalmas alakjában, vaserejében, erősen életrevaló s jól váltó gondolkodásában, körültekintő óvatosságában és rettenthetetlen bátorságában benne volt mindaz, ami a székely nemzetet a legmoszohábi körülmények között s a legvéresebb és legzivatárosabb idők közepette is megmentette a nagyon sokszor megindított biztos pusztulástól, nagyot nézett, mikor meglátta a két szokatlan vendéget, akik rögtön hazájuk nyelvén kezdték fenni a szót. István bácsi hallgatott. Hallgatta a kelleténél gyorsabb és hangosabb mondókát s amikor vége volt, azt kérdezte magyarul, hogy tulajdon-

képen hát mit is akarnak. A csendőrök zavarba jöttek erre a váratlan fordulatra s szörnyen felpofozott magyarsággal tudtára adták, hogy ők azért jöttek ide, mert hallották, hogy jól tudja az ő nyelvüket. Igen, válaszolt az öregúr, „persze, hogy jól tudom, ha hozzátok menyek, de most tü jöttetek hezzánk, hát tü tanuljátok meg a mienket, mert mü vagyunk itthon.“

És itt a második nagy igazság mélyen tisztelt hölgyeim és uraim, mert a Ferenc István bátyám okoskodása épp oly örök igazságot világít meg mindenki számára egyszer s mindenkorra, amiről lehet vitaizozni sokat, lehet írni egész könyvtárakat és lehet vért ontani érie, de jobban, világosabban és értelmesebben megmagyarázni nem lehet soha.

A háromszéki zekés gyermekecske, az én külforszáiban sokat forgolódot, minden magyar ügyért dobogó és érző szívem s a jó öreg Ferenc István bátyám, aki immáron megtért égi honába, úgy hiszem mindenkinek megmondják nemcsak azt, hogy mi az az anyanyelv, hanem azt is, hogy határon innen s határon túl mire kötelez ez a szó, anyanyelv, de világosan körvonalazzák azt is, mi előadásom címének második felét teszi, hogy mi kapcsolat vagyon anyanyelv és nemzetvédelem között.

Mikor most a mult márciusban Jászó, egy Bódva menti kicsi község hazajött a cseh járomból, magam is ott voltam. Ö:ömmámorban s nemzeti színben úszott az egész csinos kis falu, amelyet palócos beszédű derék jó magyar lakói olyan szívesen szoktak „város“-nak nevezni. A falu közepén díszes emelvényen ünnepélyt rendeztek, ahol könnyes szemmel s imádságos lé:ekkel adtak hálát a mindenható Istennek, hogy húsz esztendő után újra rájuk sütött a szabad napsugár s újra rebeghették bízva, hittel és tündöklő reménnyel: Isten áldd meg a magyart.

Az ünnepség szereplői között egymást váltogatták öregek, fiatalok, nők és férfiak s többször egymás:után megjelentek az emelvényen pufókarcú, pöttömke, apró kicsi magyarok, akik még csak az óvodában állották a vártát. És beszéltek mind ékesen, beszéltek szívből, beszéltek szívvel, beszéltek hévvel és beszéltek olyan csodálatos tiszta magyar kiejtéssel, amelynél szebben nem lehet zengeni dallamos, zöngés, gyönyörű nyelvünk.

És itt van az előadásom címe, tárgya és végkonkluziója mélyen tisztelt hölgyeim és uraim. Magyar anyákra van szükség, akik tudnak magyar gyermeket szülni s akik fajunknak, nemzetünknek s forrón szeretett édes magyar hazánk:knak tudnak zengzetes, tiszta magyar nyelven beszélő, öntudatos, harcos, kötelességtudó és munkás életű gyermekeket nevelni. Hogy Kassa városában ma sokkal többen tudnak beszélni magyarul, mint a cseh megszállás előtt, hogy a megszállott Erdélyben a maga eredetiségében, a maga tisztaságában él és virul a magyar nyelv s a magyar szó mögött dobog az igaz magyar szív, azt egyedül és kizárólag a magyar anyáknak lehet es kell megköszönni.

Közhelyet tapodok, amikor azt mondom, hogy a férfit elvonja hazulról a munka, a hivatás, a kenyérszerzés, a fórum és sok más, az otthonában gyermekeinek élő magyar anyának a hivatása, faja és

nemzete diktálta szent kötelessége, hogy örködjék a magyar nyelv léte és tisztasága felett. Egyszer Erdélyben egy útitársam azt ismételtette nekem nagy szimpátiával, hogy ő ugyan nem tud jól magyarul, de a szíve s a lelke magyar. Ez is lehet méyen tisztelt hölgyeim és uraim. Én el hiszem ezt is, de csak amúgy ritkán, mert az igazság mégis csak az marad, hogy aki nem tud magyarul, az nem lehet magyar.

Magyar anyák, magyar testvérek, mind ti, kik kevés örömmel, sok gonddal terheltlen húzzátok a magyar élet édes igáját, itt és túl a határokon, akikben isteni erőtlől hajva elsőt dobban a népek nagy tengerében testvér és megértő barát nélkül álló nemes, nagy magyar szív, akiknek boldogságban kivirult ajka suttozja a fülébe a magyar gyermeknek a mindennapi kenyeret kérő imádságot, a tiszta magyar szót s a lelkesítő dalt, álljatok őrt s legyetek rajta, hogy sokasodjék, okosodjék, éljen s ezen a drága magyar földön időtlen időkig viruljon a magyar.

Az égen baljóslatú felhők járnak. Világnézetek harcába ágyúk moraja s elhalók sóhaja vegyül. Őszi szellő verdesi a fákat s a nagy kaszás csontkarjával virágos mezőkön vastag rendeket vág. Szívünkben borzalom, lelkünkben kínzó győtrelem. És mi mégsem félünk, mert hisszük, mert valljuk s mert bizonyosan tudjuk, hogy amíg lesznek magyar anyák, akik magyar gyermeket szülnek, akik magyar gyermekeket fajtájuknak s hazájuknak forró szeretetére nevelnek, addig vagyunk, addig élünk, addig leszünk s bizton elmondhatjuk mi is a Péterhez intézett isteni szavakkal, hogy „a pokol kapui nem fognak erőt venni“ rajtunk.

Vege.

A magyar nyelvért!

Engedje meg Rabonbán, hogy üdvözöljem lapunk okt. 1. számában megjelent felszólalásáért és én is hozzászólhassak ahhoz a nagyon szomorú tapasztalathoz, mennyire elkorcsosítják még íróink is ezt a „szép, imádott magyar nyelvet“, mint Arany János nevezte. Mindannyian felelősek vagyunk a magyarságért és így a magyar nyelvért is. Én évek óta gyűjtöm a magyar írók magyartalanságait, név, mű és lapszám szerint; úgy érzem személyesen kellene hozzájuk fordulni, mert az általános megjegyzések könyvekben, lapokban, rádióban semmiféle hatással sem voltak.

Nemcsak a „nem-e?“ fülsértő kérdőformája a hiba, hanem a kérdő forma általános magyartalan alakítása. „Menjek el?, magyarázzam meg?, kérdezze meg?“ írják kivétel nélkül, holott a magyar ember így kérdez: elmenjek?, megmagyarázzam? Itt a magyar nyelv zenéjéről is van szó. Mert a helyes kérdésnél a kérdő hangsúly az utolsó előtti szótagra esik, vagyis ritmikus hangsúly; a helytelen kérdésnél a kérdő szó utolsó szótagját emelik ki és lesz belőle az az éneklő hangsúly, amely a villamoson tépi az ember fülét.

Ismerik ezt a gyönyörű kérdést úgy-e: Mi van veled? A legcsúfabb germanizmus, mert még a jó német stiliszták sem használ-

ják a „was ist dir“, vagy „was ist mit dir“ formát. Nálunk ezt a germanizmust minden magyar író csaknem kivétel nélkül elfogadta. (Mi történt veled? Hogy vagy? Mi bajod? Mi lelt?) Dehát miért ne szegényítsük a nyelvet, mikor olyan kényelmes egyetlen rossz formát ráhúzni. Sőt kérdezzük, hogy mi van a feleségeddel, mi van a zongoráddal, stb. érthetünk rajta, amit tetszik. „Hát a székelyekkel mi van?” kérdezi Báthori Gábor egyik kitűnő írónk régényében. Bizony sohasem kérdezte azt így!

De mit kívánhatunk, mikor még a névelő használatát sem tisztelik. Telve vannak a könyvlapok felesleges *a* és *az* betűkkel. A személynév előtt olyan természetesen használják, hogy mikor „A Mancsi” című regény megjelent, senki sem botránkozott meg rajta. Sőt némelyek velem szemben azzal érveltek, hogy a nép a Dunántúl használja. Mivel a dunántúliakat nem ismerem, a dunántúli írókhoz fordultam, elsősorban Vörösmartyhoz. Soha nem találtam nála egyetlen a Jancsit, vagy a Pistát sem. Az újabbak közül nagyon ritkán használja Babits és Kodolányi is. Bizony germanizmus ez is. Nálunk Biharban mindenesetre nagy különbség van a névelős névvel szólított a Borcsa és az egyszerű Borcsa között. Mert az előbbi a kis borjú, az utóbbi a kis lány. Épen ilyen helytelen a jelzős, birtokragos név előtt a névelő: „hátrasímitotta a szép kis kezével a szőke haját”, azt jelenti, hogy volt a kis lánynak egy csunya nagy keze és barna haja is. Ugyanaz a különbség, mint e közt: „Szürke kalapját tette fel” és „a szürke kalapját tette fel” (nem a kéket).

De mi ez ahhoz képest, amit az igeköltőkkel véghez visznek! Nagyon boldogtalan idők voltak, még a mainál is rosszabbak, mikor mindent leépítettek: a tisztviselők fizetését, a közüzemeket, sőt képzélték, leépítették szegény főispánokat is. Leépítették Hollywoodot, ami nem azt tette, hogy lerombolták, hanem hogy a sztárok fizetését csökkentették. Ez a leépítés kiment a divatból, de a „le” helytelen használata nem. Mert ha egyik balkáni király lemondta a bukaresti utat, nem vehetem tőle rossz néven, mert ő nem tudhat magyarul, de ha valaki lemondta a vasárnapi kirándulást és drágább szivart, az kétszeresen szomorú, mert magyar ember volt és nem tudta, hogy *miről* mondott le. Azt már észre sem vesszük, hogy Budapesten mindenki lekési a villamost vagy a vonatot, pedig a villamosról és a vonatról késett le, sőt ebben a sietős világban elég volna jó magyarul azt mondani: lekéstem!

Az sem rossz, mikor egy filmszínésznő feladta londoni lakását. Azt hinné az ember, hogy a bútorait adta fel a vonatra. Szó sincs róla! Egyszerűen felmondott a háziúrnak és elköltözik. Közben egy apa megérdeklődte, hogy mennyi az iskolában a beíratási díj, ahelyett, hogy érdeklődött volna. Sajnos egy gyermeklapban olvastam ezt a címet: Az elnevelt cica (rosszul nevelt.)

Sok szomorú jegyzetem közül csak néhányat! „Jól jön a 15 órás ülés a képviselőknek”, mondja egy riporter. „Nekem jól jönne” mondja a regényhősnő. (Megfelelne, alkalmas volna, kellemes, használhatnám, stb.) — Egy mulatságos eset: A férfi panaszkodik a barátjának: „A feleségem bár be volt csomagolva és csak két nap múlva mehetett el. — Szörnyűség”, felel a barát. Hát ez csakugyan

szörnyűség, szegény asszony két napig ült egy csomagba vagy talán táskába bepakolva étlen szomjan!

A „beképzelt“ szó szörnyű germanizmus (eingebildet), a magyarban van rá sokféle árnyalatú kifejezés: Elbizakodott, önhiitt, önérzetes, öntudatos, hiú, magabiztos, rátarti, nagyralátó, nagyzó, magával eltelt... milyen gazdag a nyelv és milyen szegények az írók a beképzeltjükkel. — Nem régen találtam egy még ijesztőbb kifejezést: rámenősen! Mi ez kérem? Talán a német draufgängerisch? Mert én bihari magyar létemre nem értem.

A jönni és menni igék között már nem tudjuk a különbséget. Az ikés igét elvesztettük, hogy minél szegényebb legyen a nyelvünk. Bihari, erdélyi, székely írók, ne engedjük tönkre tenni nyelvünk gazdagságát, szépségét, zenéjét!

Ritók Emma.

Erdély legrégibb színészeti emlékei

(Folyt.)

Nagyszeben. A városban már 1771-ben játszanak német színészek. 1788-ban megépítik a színházat. 1822-ben már a kolozsvári társulat hirdeti a magyar szót. 1840-ben Pályi Elek színtársulata játszik. A 20 tagú társulat jórészt „pihés ifjoncokból áll“ — amint akkori lapok írták. 1887-ben német színészek: Goethe Faustjával ünneplik a színház 100 éves fennállását. A színház építési költsége 206.130 K. Van benne 46 páholy, 366 ülő, 80 állóhely. 1916-ban a román háború miatt egyideig nem működik a színház. 1918-ban dr. Patek Béla társulata szerepelt.

Nyáradkeresztúron 1870-ben tűnik fel először a színtársulat.

Radna fürdő. 1839-ben tűnik fel az első színtársulat.

Sepsiszentgyörgy. Legelőször 1844-ben Kilényi Dávid társulatát találjuk itt. 1870-ben Györffy Antalt, majd Nagy Nihályt. A mai színház felavatása 1899. január 14-én történt műkedvelők közreműködésével. Gödry Ferenc polgármester prologusa után Herczeg F. Három testőr c. darabját adták elő. A színházban elfér 450 néző. 1915-ben Mezey Károly társulata hirdeti a magyar kultúrát a székely városban.

Szamosújvár. Régi kultúra. 1824-ben a tanuló ifjúság adta elő I. Ferenc király születés napján „József elárultatása testvéreitől“ c. darabot. 1842-ben Göde István társulata így búcsúzik: „Hálás köszönetünket nyilvánítjuk Szamos Újvár sz. kir. város ns. tanácsa s választott esküdt közönsége azon ritka honfi érzelmet nyilvánító kegyességökért, minélfogva színész társulatommal tisztelt körükben nemcsak mulatnom megengedték, hanem létezésünket három hónapra az allodiális pénztárból nyugiatvány mellett biztosan járandó havi pótlék pénzüsszeggel s hetenként küldetett tűzifával is fölségelni kegyeskedtek. Ez által társulatunkra azon jótékony hatást is eszközölték, hogy a színészet hasznát a nép alsóbb osztályába tartozó azon kevesek előtt is kétségtelenné tevék, kik eddig attól, — csupán időtöltésnek vevén — idegenkedének. Most a lelkes előjárók példájára kü-

lönösen a jutalomjátékokra tömött s igen népes gyűléseknek örvendhettünk, de legfőbb örömiinket okozza azon tettleges meggyőződésünk, hogy e két testvér hazának a nemzeti nyelv üdvös szavai e nemes közönség előtt is visszhangra lelének, mit már magában színész társulatunk pártolása is bizonyít, de bizonyítja az is, hogy minden előkelőbb társaságokban kedves nemzeti nyelvünké az elsőség s koszorús honi íróink műveit láthatjuk a szép — nem dísz — asztalain.” 1859-ben Pozsonyi Alajos társulata vonul be Szamosújvárra. 1917-ben Sajos Vilmos.

Szászváros. 1869-ben Barna Bálint társulata játszik a városban.

Szászrégen. 1871-ben Nagy Mihály színtársulata működik.

Szászsebes. 1869-ben itt is Barna Bálintot találjuk. A világháború előtti években pedig Szabados László drámai staggione társulata játaozott.

Székelykeresztúr. 1871-ben tűnik fel az első színtársulat, Nagy Mihály igazgatóval.

Székelyudvarhely. 1869-ben játszik a városház nagy termében Györffy Antal társulata. 1896-ban színpártoló egyesület alakul és 1902-ben felépül a színház 60 ezer K. költséggel Embery Árpád tanár és Kassay Ákos gyáros áldozatkészségéből. A színházban van 11 páholy, 400 ülő és 300 állóhely. A színház díszleteit Spanrafft Ágost festette. 1916 nyarán Mezei Kálmán társulata játszik.

Torda. Az első előadást valószínűleg az itt született Felvinczy György tartotta 1696-ban. Az első hiteles hírt 1829-ben találjuk. 1838-ban Fejér Károly társulata az „Ördög Róbert“ c. operát adta elő a pesti árvízkarosultak javára 70 frt. jövedelemmel. Az új színház 1905-ben nyílt meg 150 ezer K. költséggel. A prológust Lovassy Andor írta és Niczkyné szavalta. A színházban 19 páholy, 200 ülő és 100 állóhely van.

Külföld. Érdemes felemlíteni, magyar színészeink mikor tünnek fel először külföldön: 1827. szeptember 29-én Balogh István társulata Varasdon adta elő „Mátyás király választása és koronáztatása“ c. drámát. Ugyanez a társulat 1827-ben Zágrábban is szerepelt. Zágrábban járt 1860-ban Reszler István társulata is, ahol „Bibor és gyász“ és „Barankovich“ c. darabokat adják. A szabadságharc előtti években Havi Mihály járt külföldön színészeivel. Bukarestben 1840 október 18-án Pály Elek 17 tagú társulata adta elő román nyelven a „Siklósi lányok“ -at. Azután németül és olaszul produkálták magukat. 1880-ban Balogh Alajos társulata Steier országban szerepelt.

Német társulatok. 1634-ben márt Bethlen Gábor fejedelem és Esterházy Miklós nádor udvarában is megfordultak. 1843-ban Kolozsvárt szerepelnek a németek. 1880-ban Magyarország területén 27 német társulat működött. 1897-ben az Országos Színész Egyesület tiltakozott további működésük ellen, kellő eredménnyel.

II.

Román színészet. Magyarországon a román színészet fejlődése mindenkor szabad utat talált. 1864-ben Brassóban, Tordini előkelő román színésznő szerepel. Állandó román társulatot ez időben még nem találunk hazánkban, Romániából átjövő színészek pótolják azt.

1868-ban Aradon Pascaly társulata játszott, hol az igazgató játéka nagyon tetszett. Román műkedvelő előadások gyakoriak Csanádban Belényesen, Balázsfalván, Kólozsvárt, Temesvárt.

A romániai Pascaly és Millo társulata gyakran szerepelt Brassóban, Nagyszebenben, Lugoson, Aradon, Temesvárt. A bukaresti társulatok magyarországi szereplése adta az eszmét, melyet 1869-ben Vulcan József indítványozott a Nagyváradon román nyelven megjelenő „Familia“ cikksorozatában, hogy „alapítsunk egy román színházat.“ 1870-ben több román képviselő Hodosin József és a Mocsonyi testvérek felhívást is tettek a román értelmiséghez és ez ügyben értekezletet hívtak Pestre. Babesin, Hodosin Mihály, Mocsonyi Sándor és Vulcan József tervezetet dolgoztak ki. A javaslatot 1870-ben fogadták el Déván. Cél: előteremteni oly tőkét, melyből a román nemzeti színház létesüljön, a Társulatot a Pesten székelő bizottság kormányozza, hová minden évben közgyűlést hívnak össze.

Vulcan beszámolt a befolyt összegről, mintegy 10 ezer frt.-ról. Az igazg. vál. tagjai: Hodosin Vulcan és Horsia. A Társulat megalakult és 1871. májusban a magyar belügymin. jóváhagyta a román színházépítés alapszabályait. 1874-ben Jonescu és neje galíciai román házaspár színészek Pesten játszottak a Széchenyi-téri kioszkban. Apró énekes darabokat, magánjeleneteket, népdalokat adtak elő. 1881-ben Temesvárt Petrolescu társulata játszik. Előadták Barbatel gelos Rusdele, Barbatri farmecati, advocatul seracitor c. darabokat. 1883-ban Vulcan József Lippán olvasta fel Dicsekedők c. darabját. 1910-ben Szászrégenben az Astra nagygyűlést tartott a színház építése ügyében. Novemberben Brassóban újabb gyűlés, ahol dr. Mihú János elnök indítványozta, hogy ne állandó színházat építsenek, hanem vándor társulatokat szervezzenek. Az alapszabályokat e szerint meg is változtatták. Nagyváradon Banotin művész igazgató elnökölt egy gyűlésen és a jogakadémia román hallgatói 3.000 K.-t jegyeztek. A többi jelenlevők 5,000 K.-t pár perc alatt adakoztak a színház javára. 1911-ben a Poporul nevű lugosi pénzüntézet az ottani piacon nagy házat vásárolt, melyet színházzá akartak átalakítani. 1911-ben Bihar megyében Banutiu társulata játszik. 1913-ban Nagyváradon úri műkedvelők adják elő a Functionarul de la Dominii c. darabot. A színházalap akkor már 1 millió kor. A magyar belügyminiszter engedélyt adott, hogy a bukaresti Nemzeti Színház három éven keresztül vendégszerepeljen Magyarországon. A színházalap elnöke most Vajda Sándor országgyűlési képviselő lett. Beválasztották még Maniut, Branistyét és Brediceánust. Köszönetet mondtak Derussi György bpesti volt főkonzulnak is, aki a magyar kormánynál támogatta az ügyet. 1914-ben Baila Nicolea a bukaresti Nemzeti Színház tagja kapott engedélyt, ki staggione előadásokat rendezett magyarországi román úri családok fiaival és lányaival, kik közül többen tudományos pályájukat is otthagyták, hogy a román kultúrát szolgálhassák. Magyarország nem állított akadályt a román kultúra fejlesztése elé.

III.

Színházegések Magyarországon. 1735-ben Csiksomlyó, 1826 Nagyszeben, 1836 Nagyváradon, 1843 Miskolc, 1847 pesti német színház, 1849 újból pesti német színház, Szegeden 1870, 1885 és

1886-ban. 1874 Versec, 1877 Pápa, 1880 és 1920 Temesvár. (A bécsi Ring-Theater 1881-ben) 1883 és 1924 Arad. 1889 pesti német színház harmadízben 1903 Ungvár. 1908 Besztercebánya. 1911-ben Brassó, Szombathely és Szabadka. 1912 Kaposvár, 1928 Ujvidék.
Ádám Éva

A magyarok kicserélése, hazatelepítése

A német birodalmi kormány által kicserélésre szánt, illetőleg hazaköltöztetésre kerülő, Európában szétszórt németek számát a franciák két millióra becsülik, kiket Németország állítólag a meghódított lengyel területeken helyezne el, a lengyeleket viszont az oroszok által megszállt részbe telepítenék.

A törökök 1921-ben a görögöket kiverték a sévresi békeszerződésben nyert kisázsiai területekről. Utána a török-görög állampolgárokat kölcsönösen kicserélték.

Egy ízben épen magyar részről pendítették meg ezt az eszmét, de olyan szerencsétlenül, hogy az úgyis nagy magyar többségű zónába akarták telepíteni a magyarokat és így Erdély tényleg túlnyomó oláh többséggel rendelkezett volna, hivatkozhatással magyar jogfeladásra. Ez jelenthette volna az Erdélyen kívüli részek visszacsatolását, tehát részleges revíziót és Erdély végleges elvesztését, amibe főleg a túlsó határszélen lakó székelység nem nyugodott volna bele.

Azonban, ha annyira szeretünk külföldi példákat utánozni, ez egyszer nem volna rossz. Csakhogy a maga egészében utánozzuk. A törökök is, a németek is először visszavették, ami előbb az ő területük volt, azután hozták arra a területre saját fajukat és cserébe onnan szorították ki a számukra fölösleges idegen nemzetiséget.

Szóval nekünk is előbb vissza kell szereznünk Erdélyt, azután hazahozni Bukovinából és Moldvából a legmérsékeltebb számítással 70.000-re becsült csángót, továbbá a Romániában élő magyarokat, kik a csángókkal együtt alighanem meghaladják a 300.000 embert. Ezeket Erdélybe kell telepíteni és helyette ugyanannyi oláhot adni, (noha a németek szívesen adnak cserébe több idegent is.) Ezen teljesen egyenlő eljárás mellett is több, mint félmillióval tolódná el az erdélyi nemzetiségek arányszáma és a fölényes magyar többség elvitathatatlan lenne. Vagyis Csíkszentgyörgyi Jóna Jánosnak többször idézett, pompásan szervessé gyúrt adatait alapul véve, ezen nélkülözhetetlenné vált forrásmunka alapján könnyen kiszámíthatjuk, hogy Erdélyben legalább félmillió kisebbségbe kerülnének az oláhok.

De figyeljük csak a német-olasz cseremegállapodást. E szerint minden német és minden olasz hazakerül, hacsak nem akar eddigi helyén maradni. Tehát akár tízszer annyi német telepedhetik Németországba, mint a mennyi olasz Olaszországba. Ilyen módszerrel egész Erdélyt tiszta magyarrá lehetne tenni és nem kellene félni, hogy klimatikus viszonyaihoz arányítva túlrítka lenne népessége.

Lesznek, akik azt állítják, hogy ez túlzó hazafias álom. Nos, hazafiságban még a túlzás sem lehet bűn, legfőllebb néha taktikai

hiba. Az is lehetséges, hogy ez békés úton nem vihető keresztül, nekem azonban ország kell és nem béke, mert a béke status quot, belenyugvást, elsenyvedést jelent. Én kívánom az igazságot, de nem a puszta elismerését, hanem a keresztülvitelét.

Figyeljük csak leggyűlöltőbb ellenségünket, Benest. Hazugságon felépült egész országát elvesztette, igazsága sohasem volt, tehát most sem kell neki. Nem kell az a béke sem, melyet tulajdont képen aránytalanul élveznek most a csehek a harcban álló Németországban. Benes Páris és London közt ügynökösködik Csehország feltámasztása érdekében. Kér, könyörög, ígér, hazudik, intrikál. Szeretné visszaidézni az 1918-utáni állapotokat és Csehország határait legalább Budapestig kiterjeszteni. Bízunk abban, hogy aki bírja, marja. Ki erővel, ki gánccsal és alattomosággal.

Mi pedig tanuljunk mindenkitől, mert a régi lovagi gondolkodással és viselkedéssel ma már sem egyén, sem a nemzet nem győzedelmeskedhetik.

Én semmit sem bízom a bukaresti „Tribuna“ jóindulatában és semmiféle feszültségi enyhülésben. Húsz év megtanított rá. Nekem tények kellene és nem enyhébb kisebbségi elbánási ígéretek. „Csej in mune, nu j mincsune.“ Ha ugyan jól idéztem, hogy ami a marokban van, az nem hazugság.

Az oláhoknak pedig nem kell félniük semmiféle magyar sikerrel, mert a magyar nem bosszúálló természet. Az 1848–49-i oláh vérengzések után is nyugalomban gyarapodhattak az oláhok Erdélyben. A benn maradóknak ma sem lenne bajuk, legnagyobb baj az lenne, hogy mind benn akarnának maradni.

Zajzoni

Egy oláh rablógyilkos temetése.

Irta: SZ. SOLYMOS BEA.

Nagy izgalom futott át Marzsinén község lakossága között a Fogarasi havasok aljában, hogy az ugurok (magyarok) megfogták a tizenkétszeres rablógyilkost, Gligoru Budákot s mivel szökni akart — utána löttek az ugur csendőrök s a rabló meghalt.

Az oláhlakta erdélyi falvakban az eset híre mint a futótűz terjedt el s mintha lealább is az oláh kultúra hős halottja lenne — elhatározták, hogy hősiességét, bátorságát megillető pompával temetik el.

Aranyozott koporsót készítettek neki és száz oláh lány ment a koporsó előtt színes szalagokkal felpántlikázott fenyőgallyakkal, utánuk nyolc oláh legény nemzeti díszben vállán vitte a virággal halmozott koporsót, majd negyven falu pópája gyászt öltve a Tatanost-rát mormolva haladt a koporsó után. Végül óbégató, sirató asszonyok, égőszemű emberek és rakoncátlan, maszatos gyermekek hada zárta be a menetet.

Egy dombon megásták a sírt, aztán a pópák és dászkálok elkezdtek kántálni, imákat zokogni, majd kiállt a fórumra a marzsinéni kántortanító és zengő szavakkal ecsetelte, hogy az oláh vértanú az ugurok áldozata lett, mert nem tudta túrni a magyar fennhatóságot,

elmenekült, elbújdosott a faluból és nomád életet élt az erdőkben, a havasok között. Szabad szellemű volt, és igazi „román“, aki inkább választotta a nyomorult vándor életet, semhogy az ugur király és császár katonája legyen. Valahogy élni csak kellett, — hát megapasztotta az ugurok hadát. Hisz háborúban is szabad ölni — és Gligoru Budák hadat üzent az ugur királynak — és alaitvalóit leöldöste. Persze, hogy elszedte a pénzüket is — és ebből élt. Az ugur csendőrök azt mondják, hogy rablóvezér volt, hogy gyilkos volt. Mi nemes román nemzet felmentjük őt a rablógyilkosság vádjá alól. Budák Gligoru nagy hazafi volt, az ugur csendőrök áldozata, martir nemzeti hős, akinek a példáját bátran követheti minden nemes román polgár. Istennél a kegyelem, nemzetednél a tisztesség. Fejfádra büszkén írjuk a nevedet és foglalkozásodat. Ég veled! Béke havidra!

Dübörögve eresztették le a koporsót a parintelek áldása után s ráhulltak a pántlikás fenyőgallyak. Aztán beföldelték.

Marzsinén községben, a Fogarasi havasok alatt fekvő kis temetőben most már Romania Mare rakhatja a fejfára a nemzeti büszkeség koszorúját. Már két évtizedes eső meghalványította a következő felírást a havasok közt bujkáló rablógyilkos katonaszökevény fejfájáról, de még most is olvasható:

„Aicse kulke Gligoru Budák hotz. Puskat din ugur zsandar“, vagyis „Itt nyugszik G. B. rabló, magyar zsandár lőtte le.“

Október 6-ika New-Yorkban

Magyar-székely testvéreink ott a messzeségben sohase felejtkeznek el megünnepelni a magyar történelmmel kapcsolatos nevezetes évfordulókat. Lelkük hazajár és velünk van örömben és gyászban. Amerikában az egyházak és egyesületek kereteiben ápolják a magyar nemzeti érzéseket és az Óhaza iránti hűséget. Belevonják a második generáció ifjúságát, kik régen kivándorolt magyar-székely testvéreink sóvárgó lelkéből átveszik a régi Haza emlékeit, hogy el ne halványuljon soha. A nagy távolság miatt, ha későn ér is el hozzánk a hír, mindig meghatódva olvassuk, hogyan, mi módon nyilvánult meg az emlékezés.

Az idei okt. 6-i gyászünnepélyt a new-yorki és környékbeli magyar-székely testvérek a new-yorki Szent István r. k. hitközség Fehér Termében rendezték. A Magyar Egyházak és Egyletek képviselői teljes számban megjelentek. Helyszűke miatt a névsort nem közölhetjük.

Az ünnepi bevezetőt Barnabás plébános mondta, majd az amerikai Himnusz eléneklése után a 82. utcai r. k. elemi iskola növendékei a kedves nővérek vezetése alatt hazafias énekeket és verseket adtak elő.

A magánszereplőket Kleiner Miklós karnagy mutatta be a közönségnek. A műsor kiemelkedő számai voltak Ujfalusi Losonczy Stefánia, new-yorki társszerkesztőnk leányának, a Julia Richmond High School hallgatójának szavalata, aki Németh Gyula „Arad üzen

a Hargitának“ c. versét adta elő. Kolodinszky Günthner Felicitás szavalatai után Castelli Károly adta elő „Nagy magyar télben“ és „Csak egy éjszakára“ c. megrázó hatású költeményeket. A Szent István dalárda Kleiner karnagy vezetésével magyar dalokat énekelt.

A gyászünnepély főszáma Ujfalusi Losonczy István a „Hargitaváralja“ new-yorki szerkesztője ünnepi beszéde volt, melyet a new-yorki „Egyetértés“ c. lap okt. 13. sz. teljes egészében közölt. Világos vonalvezetéssel mutatta be a magyar Szabadságharc eseményeit. Az ünnepi beszéd és a szép műsor megdobogtatta a szíveket és megteltek a lelkek a távoli Haza emlékeivel. A magyar főkonzul betegsége, a konzul pedig elutazása miatt nem jelenhetett meg, de együttérzésük jelét nyilvánították.

Most, amikor Losonczy szerkesztőtársunk a new-yorki Hargitaváralja községek szervezésén fáradozik, fokozott hálával vesszük tudomásul az ottani magyar-székely testvérek hazavágyakozó hazafias megmozdulásait és üzenjük: nincsen olyan nagy távolság és nincsen olyan mély tenger, mely lélekben minket elválaszthatna és várunk, hazavárunk minden idegenben élő testvért.

Erdély

Síró vágyak, vad kínok közt,
fut sok millió üldözött.
Visz a sors, kit erre, kit arra
új népvándorlásra.
Egykor tán így tervezték?
Mikor szabták, elrendezték,
hogy béke legyen, örök béke
a hontalanok szívébe?

Akkor még századra ítélték,
ma a napok többek.
Határok születnek,
határok eltűnnek.
Új békét akarnak
és mennyien halnak?
Mennyien szenvednek?
Új hontalanok lesznek.

Egyszer Ti is régen, ott Erdélyben
hittetek a szent békében.
És a békétlenek
mást ítélték.
Elnvontak, vagy úzve,
üldöztek az anyaföldre.
Jöttetek s most meg nem törve,
együtt álmodunk felőle.

És mert csak róla álmodunk,
nem véres harcot akarunk!
Csak úgy, hogy Isten tervezte,
az anyaszívvel egyszívűen.
És békét, igaz békét,
ahogy az égben rendelték,
De Erdély nélkül? Minden béke,
csak álmodók vak reménye!

Kocsis József.

„Székely tea“

Nagyszabású „Székely tea“ estélyt tartottak Tusnádi Élthes Gyuláné Nagyasszony rendezésében Budapesten a Kerestény Kaszinó hat nagy és összes kis helyiségében, amelyek zsúfoltságig megteltek. A sok száz megjelent vendég között voltak: dr. Veress Gábor főbíró, Márton Ferenc bíró, Barcsay Ákos főispán feleségével, dr. primor Imecsfalvi Imecs György feleségével, dr. Ákosfalvi Szilágyi László feleségével, dr. Farczádi Sándor László feleségével, dr. Filó Jánosné, dr. Székelyné Solymos Bea, dr. Tusnádi Élthes Gyuláné, dr. Fodor Antalné, dr. Hátolykai Papp Gyula és felesége, dr. Szacs vay József

és felesége. A sok száz nevet felsorolni lehetetlenség. Sajnos nagyon sokan be nem juthattak, ami arra figyelmeztette a rendezőseget, hogy más alkalommal számolni kell a székely együttérzés hatalmas megnyilatkozásával. „A Székely teaestét“ dr. Szacs vay József nyitotta meg lendüles szavakkal és a háziasszonynak dr. Élthes Gyuláné nevében köszöntötte a megjelenteket „Lám megértette a székelység az idők intő szavát, mondotta, mert ma ide jött mindenki, aki csak tehetett, bizonyosat téve, hogy együttérez és cselekszik velünk mindenki s hogy addig meg nem nyugszunk, amíg szülőföldünkét vissza nem vesszük. Sz. Solymos Bea, lapunk kiváló szerkesztőtársa, mondotta el ez alkalomra írt „Máris beköszöntőjét“, amit nagy tapssal jutalmaztak. A „Székely tea“ est igen szép jövedelmet hozott, amelyet teljes egészében haza küldik a Székelyföldre, a székely gyermekek megmentésére.

L á r m a f a

Gojzesti és Mezőmadarasi özv. Madarassy Mórné min. tan. özvegye Budapesten nov. 6-án elhunyt.

A kolozsvári 21-es honvédegyalozrednek emléktáblát állítottak a Haditörténelmi Múzeumban. A leleplezést nov. 5-én tartották ünnepélyes formák között.

Hazajáró lelkek rovatunkban „Ö“ aláírással cikk jelent meg mult számunkban, mely egy névtelen székely szép emlékét örökítette meg. A cikk többek érdeklődését felkeltette és így kívánságukat kötelességünk kielégíteni, amikor megírjuk, hogy a névtelen székely Egerpatáki Útő Mihály csurgói gimn. tanár édesatyja volt.

Lapunk fenntartásához november hóra hozzájárultak: Ádám Éva és Szacs vay József dr. 10—10, Futásfalvi Vargyassy Márton 5 pengővel. A Felsőgallai székely község előljárósága 10 pengőt utalt át kiadóhivatalunknak. Köszönetel nyugtázzuk.

Incze Béla gyógyszerész, Rechnitz-be (Ostmark) szakadt székely testvérünk, lapunk hűséges olvasója f. évi október 7-én elhunyt.

Az anyaközség küldöttségének tisztelegő látogatása Pest vm. főispánjánál és alispánjánál. A Hargitaváralja Jelképes Székely Község dr. Veress Gábor főbíránk vezetésével tisztelegő küldöttséggel jelent meg október 11-én dr. Barcsay Ákos Pest vm. főispánjánál. A küldöttséget, amelyben Márton Ferenc székely községi bíró, dr. Bíró Balázs közigazgatási bíró, Adorján Ágoston altábornagy és dr. primor Szacs vay József főszerkesztőnk vettek részt, a főispán a legnagyobb szeretettel és megértő melegséggel fogadta. Hangoztatta, hogy mint mindig, úgy most is együttérez a székelységgel és ígéretet adott arra, hogy minden tőle telhetőt megtesz a székelység sorának jobbratordulása érdekében. Örömének adott kifejezést, hogy vármegyéje területén van a Hargitaváralja jelképes székely község és kijelentette, hogy a község tagjai sorába lép, mert minden téren ki akarja venni részét a székely munkából. A főispán azután elbeszélgetett a küldöttség tagjaival, akik innen a vármegye alispánjához, dr. vitéz Endre Lászlóhoz mentek át, aki hasonló szívességgel és szeretettel fogadta a tisztelegő küldöttséget s szintén ígéretet tett, hogy

mint a múltban, úgy a jövőben is támogatni fogja a Hargitaváralja község munkáját s bár ha megtisztelő történelmi tény — mondotta — hogy a vármegye területén ütötte fel tanyáját a szimbolikus székely község, mégis akkor lenne igazán boldog, ha a község lakói minél rövidebb idő alatt elhagyhatnák vármegyéje területét s minden egyes székely hazamehetne rég nem látott szülőföldjére. A küldöttség a jövőbe vetett biztos hittel és reménnyel távozott Pest vármegye két kiváló nagy fiától, akiknek neve a nagy magyar sorsunk örök tiszteletet parancsoló nemesfényű zálogaként él székely szíveinkben.

A 82-es székely gyalogezred ezred-lakomája. Budapesten az Erdélyi étteremben október 7-én zajlott le a 82-es székely gyalogezred lakomája, amelyen nagy számmal jelentek meg a 82-es ezred bajtársai. Az ezredlakomán a Hargitaváralja Jelképes Székely Község is részt vett. Márton Ferenc bírót és Szacsvay József dr. főszerkesztőt kitörő örömmelkésedéssel fogadták a bajtársak és hosszú, szeretetteljes megbeszéléseket folytattak a hazafias célkitűzések területén.

A Gyóni Géza Irodalmi Társaság nov. 8-án 5 órai kezdettel évadnyitó ülést tartott. A magasnívójú irodalmi és zenei műsor keretében Kacsó Dénes r. tag felolvasta legújabb „Mihály” című székely elbeszélését. Itt említjük meg, hogy az Irodalmi Társaság „Magyar Gondolat” c. folyóiratában dr. Némedy Gyulától, lapunk kitűnő tollú cikkírójától olvastunk költői műveket.

„Székely tea”. Budapesten nov. 12-én d. u. 5 órakor tartott „Székely tea”-ra Tusnádi Élthes Gyuláné Nagyasszony szegedi szerkesztőségünket meghívásával tüntett ki. A reánk gondolást hálás szeretettel vettük és lélekben jelen is voltunk. Részletesebb tudósítás lapunk más helyén olvasható.

A magyarság érdemei Amerikában. E címen nagyértékű, hatalmas cikket írt az amerikai „Egyetértés” okt. 13-i számában Máté-Török Gyula ny. testőrezredes.

Erdélyért... mindhalálig. Szacsvay József dr. főszerkesztőnk lapunk aug. 1-i (15.) számában megjelent „Erdélyért... mindhalálig!” c. vezércikkét a Bridgeportban megjelenő „Egyetértés” nagy magyar újság közölte f. évi szept. 8-i számában.

Darkó Jenő debreceni egyetemi tanár kiváló székely testvérünket magas kitüntetés érte. A görög király a magyar görög kapcsolatok körül végzett munkásságáért az I. György királyrend aranykeresztjével tüntette ki.

A Baross Női Tábor Anna királyi hercegnő védnöksége alatt sorozatos bemutató előadásokat rendez, melynek keretében dr. Egy Árpádné irányításával „Székely estet” tartottak. A sátorban udvarhelyi, csiki eredeti szöttesek és más székely szönyegek és erdélyi drágaságok voltak felhalmozva. Az **Erdélyi Nők Szilágyi Erzsébet Országos Egyesület** háziipari csoportja pedig eredeti székely népviseleteket mutatott be a város közönségének.

Az erdélyi nőegylet nov. 8-án az Erdélyi Férfiak Egyletében előadó estet és vacsorát is rendezett. Imát mondott Csanádné, Nemes Irma. Wéber Ernő székelyudvarhelyi volt tanár 30 képben Erdélyt mutatta be. Gergelyffy Gábor erdélyi tárgyú verseiből szavalt.

Helvéd ezredesné, dálnoki dr. Veress Júlia Move titkár Szilágyi Erzsébetről és a magyar nők katonai neveléséről tartott előadást.

A Háromszéki Nemzetség lófő és tagavatása Budapesten.

Megható jelenetek között zajlott le a napokban Budapesten a Háromszéki Nemzetség lófő és tagavatási ünnepe. Nagy gyönyörűséget okozott a jelen voltak lelkének a sok daliás székely ifjú, amint áttüzesedett szemmel, kipirult orcával áltak a nagy lánggal égő áldozati tűz előtt, mikor letették a fogadalmat erősen hangsúlyozva, hogy „Ne lássam Erdélyt s Háromszéket, ha fogadalmamat be nem tartom!” A tüzes tekintetben égett-izzott a szülőföld szeretete.

A kézdivásárhelyi öregdiákok összejövele. Nov. 11-én a Vadászskürtben gyűltek össze a Kézdivásárhelyi öreg diákok. Bardócz Lajos vámszaki tanácsos tartotta a beköszöntő beszédet, majd dr. Szacs vay József mondott magvas beszédet, ismertette az összes székely egyesületet. Indítványára megalakították a kézdivásárhelyi diákok, akik közé dr. Szacs vay is tartozik, asztaltársaságát, amelynek elnökéül Bardócz Lajost választották meg ugyancsak Dr. Szacs vay indítványára. Dr. Szacs vay önzetlen céltudattal ismertette a Hargitaváralja székely község és a „Hargitaváralja“ folyóirat munkáját és nemes törekvéseit s szétosztotta a „Hargitaváralja“ példányait. Márton Ferenc csodálatos erővel ismertette meg azokat az irányelveket, amelyek áthatották a székelység alkotó lelkét. Majd Bardócz János szombathelyi p. ü. főfelügyelő kérte lendületes beszédében az anyaközség vezetőségét arra, hogy adjon utasítást, mert szívvel—lélekkel fognak dolgozni a nagy cél érdekében.

Levelsládánk

A Hargitaváralja fel. szerkesztőjének!

Szeged.

Édes János Öcsém!

Szilvássy Zoltán (Eltendorf) hozzám intézett leveléből közlöm Veled, hogy magyar napilapjaira nem lehet előfizetni, csak úgy ha papirbehozatali engedélyt kér s így magyar lapot nem járthat.

„Az egvedüli magyar szellemi táplálékom — írja Szilvássy — most már csak a Hargitaváralja. Ezt azután igazi élvezettel olvasom, elejétől végig minden betűjét, mert ha ezt olvasom egy egészen más világban érzem magam, ahová oly nagyon vágyom.

Gézám, te is olyan szép cikkeket írsz mindig belé, különösen az utolsó volt nagyon kedves, humoros, lendületes. Csak ne irtad volna, hogy „Vége“. Hát nem ülünk többé a kandalló mellé? Pedig olyan kedves volt.

Szégyenlem magamat, hogy erre az évre a Hargitaváralját még elő sem fizetem s mégis pontosan küldik. Valami módját majd csak kitalálom s akkor egyszerre többet küldök, hogy túlfizetésem legyen.”

Igy szól külföldön élő testvérünk kedves levele, amely a legszébb bizonyítéka annak, hogy milyen nagy lelkiszükséglet az Erdélyből elszakadt, az idegenbe sodort magyar véreinknek lapod szellemi tartama.

Testvéri szeretettel ölel

lelkes híved:
Hoffmann Géza.

Erdélyi hírek

Özv. Bethlenfalvi Pál Gáborné, sz. Csíkcsekefalvi Fodor Ludovika a közismert jótékony székelynagyaszonny 85 éves korában Csíksomlyón nov. elején elhunyt.

Nagyvárad városi tanácsa elhatározta, hogy nagyobb összegű segélyben részesíti a kisebbségi r. kath., ref. és evang. iskolákat. A ref. egyház megfelebbezte az egyház ingatlanaira kivetett összeget. A törvénytészék elvi jelentőségű határozatot hozott, hogy az egyháznak adott segélyt semmísem terhelheti.

Románia petróleum kivitele ez év első negyedében 3,165,143 tonna volt. Románia és Anglia között 100.000 tonna búzára történt kötés. 20.000 tonnát már leszállítottak. A drágaság az 1916 évihez viszonyítva 45-^o/_o-kal emelkedett.

Márton Áron erdélyi püspököt súlyos sorscsapás érte. Édesanyja Márton Ágostonné szül. Kurkó Julianna okt. havában 67 éves korában Csíkszentdomokoson elhunyt. A székely nagyaszonny halála nemcsak Erdélyben, hanem Csonkamagyarországon is őszinte részvétet keltett és az erdélyi püspök gyászában testvéri szívvel osztozik a magyar társadalom.

Csődbejutott a marosvásárhelyi kőolajfinomító. A marosvásárhelyi petróleumfinomító részvénytársaság vagyonára napokkal ezelőtt csődöt rendeltek el. November 10-re elrendelték a csődbement társaság egész vagyonának árverését. A vagyon értékét 17 millió leire becsülik.

Községi Élet

Szeged. F. évi november hó 11-én $\frac{1}{2}$ 9 órai kezdettel tartottuk meg három évi ciklusunk utolsó képviselőtestületi ülését s nyomban utána tisztújító falugyűlésünket, mely az éjjél utáni órákba nyult. Helyszűke miatt a gyűlés lefolyásáról a jövő számunkban emlékezünk meg.

Felsőgalla. Meghívó. A bánya községek „Hargitaváralja“ jelképes székely község előljárósága 1939 november 25-én este $\frac{1}{2}$ 8 órai kezdettel a felsőgallai Sebő-féle társulati vendéglő nagytermében a nagy nótaköltő személyes közreműködésével Murgács műsoros, magyarnóta-estet rendez. A „csütdöngölőt a pesti SzEFHE két ifja járja. Műsor után zenés vacsora. Atyafiságos szeretettel hív meg mindenkit, aki az erdélyi ügyek iránt érdeklődik, az **Előljáróság**.

Gyömrő. Hargitaváralja Jelképes Székely Község gyömrői társ-községének előljárósága október 29-én gyűlést tartott. Mint a múltban úgy a jelen évben is karácsonyi örömet szerez egy pár szeke'y testvér gyermekének, ellátja azokat tartós, jó meleg téli cipőkkel. Ugyanakkor az előljárósági értekezlet határozattá emelte azt is, hogy egy arra rászoráló, nehéz viszonyok között élő székely asszonyt karácsonyra élelemsegélyben részesít.